

9

VRCHOLNÉ OBDOBÍ KLÁŠTERA PŘED ROKEM 1420, JEHO ZÁNÍK A ARCHEOLOGICKÉ VÝZKUMY

Klášter byl po celé 14. století dostavován a přestavován ve slohu vrcholné gotiky, která mu na sklonku tohoto věku vtiskla podobu rozsáhlého a velkolepého stavebního komplexu. Ambity křížové chodby získaly gotické klenby i kružby, byla dokončena rozsáhlá dvouprostorová budova samostatně stojící prelatury na západním okraji obvodu klášterního areálu i soubor hospodářských a výrobních budov s rozlehlou zahradou a klášterní sýpkou – grangii na severní straně. K románské bazilice byl dostavěn pravoúhlý presbytář – dlouhé a vysoké kněžiště podepřené v závěru stavby mohutnými klenutými opěráky. Celý areál patrně získal i další provozní zázemí v severní části ostrova, jehož podoba je prozatím neznámá. S levým břehem Vltavy byl klášter spojen dřevěnými mosty, jejichž pozůstatky byly archeologicky zjištěny v západním říčním rameni. Součástí širšího klášterního hospodářství byl i systém tzv. nápravnických dvorů, sídel drobných feudálů, kterým byly dvorce propůjčovány za službu klášteru, většinou vojenského charakteru. Těchto usedlostí máme v klášterních urbářích doloženo 16, v okolí bychom je tehdy našli například u Sloupu, v Třebosíně, Hostěradicích, v Březové či v Třebenčicích. Některé z nich byly zjištěny i archeologickým průzkumem.

Rozvoj a prosperita řeholní komunity ukončil na sklonku léta roku 1420 útok vojenských svazů pražských husitů, kteří klášter zničili a mnichy rozehnali či pobili. Definitivní odchod posledních řeholníků roku 1517 a ničivá povodeň roku 1529 byly již pro Ostrov jen ranami z milosti.

V pozdním středověku a v novověku se na opuštěném Ostrově usazovali mlynáři, na tzv. Altmanově panoramatu z roku 1645 jsou zde schematicky zakresleny mlýny. V 19. století pak vzhled Ostrova i říčních ramen pozměnila stavba Lannovy potahové stezky pro vlečení lodí proti proudu pomocí koňských spřežení.

Na sklonku 19. století se areál zaniklého kláštera na Ostrově stává cílem zájmu archeologů. První bádání zde prováděli Bohumil Matějka a Karel Fabián, ale nejvýznamnější výzkum proběhl v letech 1933 – 1934 pod vedením přednosta historicko – archeologického oddělení Národního muzea Karla Gutha. Důvodem k výzkumu byla plánovaná stavba Vranské přehrady, jejíž hladina měla dle původního projektu zaplavit i Ostrov. Při tomto výzkumu bylo vyzvednuto kromě keramiky, kovových a kostěných předmětů přes 1 500 kamenických, sochařských a architektonických článků včetně nádherných náhrobníků s reliéfy pohřbených opatů kláštera, dnes uložených v Lapidáriu Národního muzea.

Další výzkum zde zahájil roku 1962 Ladislav Špaček a od roku 1975 probíhal na Ostrově systematický výzkum vedený Archeologickým ústavem ČSAV a řízený Anežkou Merhautovou, ukončený v druhé polovině 80. let.

Po ukončení archeologických prací byly odkryté základy klášterních staveb zakonzervovány a areál kláštera Stětí sv. Jana Křtitele se stal přístupným veřejnosti, přinejmenším těm, kteří se sem dokážou přeplavit přes vltavské vody vzduté Vranskou přehradou.

Zobrazení mnicha z rukopisů Ostrovského kláštera

Keramické dlaždice nalezené při výzkumu kláštera

Hroby odkryté v sondě 12 v hlavní lodi klášterního kostela

Náhrobky s reliéfy pohřbených opatů kláštera nalezené během archeologických výzkumů